

Válogatás Machiavelli leveleiből¹

3. levél²

Niccolò Machiavelli levele Ricciardo Becchinek³

Firenze, 1498. március 9.

Hogy a barát⁴ körüli dolgokról teljeskörű tájékoztatással szolgáljak, miként kívánja, tudnia kell, hogy a két prédikáció után – melyeket már Ön is megkapott másolatban –, farsang vasárnapján újabb prédikációt mondott, és miután sok mindenről szólt, arra kérte valamennyi hívét, hogy áldozzanak farsang napján a Szent Márkban, és még azt is mondta, hogy könyörög Istenhez, hogy ha mindazon dolgok, melyeket megjósolt, nem Tőle származnának, adja világos jelét. Mindezt pedig tette avégett – miként némelyek mondják –, hogy egyesíteni tudja az övéit, s ezáltal erősebbé tegye őket, hogy aztán megvédelmezzék. Erős kétségek gyötörték ugyanis afelől, hogy a már megalakult, de még nyilvánosságra nem hozott Signoria⁵ vajon nem lesz-e ellenséges vele. Miután aztán hétfőn nyilvánosságra hozták a Signoriát – miről Ön is értesülhetett –, és a barát meggyőződött arról, hogy annak több mint kétharmada ellenséges irányában, valamint mert a pápa levélben eltiltás terhe mellett szintúgy erre kérte, továbbá mert erősen kételkedett maga is, hogy a Signoria engedelmeskedne neki, végül is vagy a pápa tanácsára, vagy mert mások figyelmeztették, de elhatározta, hogy ott hagyja a Szent Reparátát, és átmegy a Szent Márkba. Ezért tehát csütörtök reggel, ahogy a Signoria hivatalba lépett, bejelentette – még a Szent Reparátában –, hogy részint mert el akarja kerülni a botrányt, részint pedig mert Isten dicsőségét akarja szolgálni, kivonul onnan, s egyben kéri a férfiakat, hogy kísérik őt a Szent Márkba, a nők pedig menjenek a Szent Lőrincbe Domenico testvérhez. S most, hogy a

---

1 A fordítók neveit a levelek végén közöljük, a szövegek lektorálása minden esetben Dávid Kinga és Alessandro Rosselli munkája.

2 A fordítás és a levelek számozása az alábbi kiadás szerint: Machiavelli, *Tutte le opere*, a cura di M. Martelli, Sanzoni Editore, ³Firenze 1989.

3 Machiavelli e híres levelének címzettje Ricciardo Becchi (1445-1498?), Firenze hivatalos követe a pápai udvarban.

4 Girolamo Savonarola (1452-1498) – a levél érdekességét az adja, hogy a 28 éves Machiavelli két és fél hónappal a domonkos rendi szerzetes megégetése (1498. május 23) előtt számol be a firenzei eseményekről, melyek végkifejletét nyilván nem ismerhette még. Vö. *Discorsi* 1, 45.

5 Firenze 9 személyből álló kormányzati szerve.

Niccolò Machiavelli levele Ricciardo Becchinek

Firenze, 1498. március 9

Különbség, XII. évf. / 1. szám | 2012 május, 17-20.o.

barát immár a saját házában volt, s hallani lehetett, mekkora bátorsággal kezdett el prédikálni, majd aztán folytatta is ugyanúgy, biz' az nem kis csodálatra méltó dolog! Mivel pedig erősen féltette magát, és biztos volt benne, hogy a Signoria nem habozik egy pillanatig sem, hogy ártson neki, valamint látván, hogy vele együtt meglehetősen sok városlakó dőlne romlásba, hatalmas borzalmak felfestésével kezdett el szónokolni, igencsak hathatós érveket felsorakoztatva mindazok számára, akik különösebben nincsenek hozzá szokva ahhoz, hogy ilyen dolgokról beszéljenek, s ezenközben egyre azt bizonygatta, mily tökéletesek az ő követői, ellenben mily elvetemült gazemberek az ellenfelei, nem mellőzve egyetlen kifejezést sem, mellyel gyengíthette az ellenséges tábor, és erősíthette a magáét. Mivel pedig magam is jelen voltam, most ezen dolgok közül fogok néhányat röviden előadni.

A barát Szent Márkbeli első prédikációjának alapját a *Kivonulás* következő passzusának szavai adták: „De minél inkább sanyargatják vala őt, annál inkább sokasodik és annál inkább terjeszkedik vala”⁶. Mielőtt azonban e szavakat kinyilatkoztatta volna, kifejtette, mi volt visszavonulásának oka, így szólván: „*prudencia est recta cognitio agibilium*”⁷. Aztán elmondta, hogy minden embernek volt és van célja, bár különböző: a keresztények célja Krisztus, más embereké, ahogyan más volt a régmúltban, úgy más manapság is, aszerint, hogy melyik valláshoz tartoznak. Ha tehát megértettük, hogy nekünk, mint keresztényeknek, Krisztus a célunk, a lehető legkörültekintőbben kell az ő dicsőségét szolgálnunk, mindig gondosan szem előtt tartva, mily' időket élünk; és ha [...] az idők azt kívánják, hogy életünket áldozzuk Krisztusért, hát fel kell áldoznunk; ha viszont olyan idők járnak, hogy az embernek tanácsosabb elbújnia, akkor el kell bújnnunk, ahogyan Krisztusról és Szent Pálról is olvashatjuk. Majd hozzáfűzte, hogy bizony így kell tennünk, és így is tettünk⁹: ha az idő úgy kívánta, hogy szembenézzünk a tombolással, szembenéztünk vele, miként történt ez Áldozó csütörtökön, mert Isten dicsősége is és az idők is így kívánták; most viszont Isten dicsősége azt akarja, hogy engedjünk a haragnak, így hát engedtünk. Majd miután befejezte eme rövid beszédét, két pártra osztotta az embereket: az egyik, amely Isten alatt szolgál, s amelyet ő és követői alkotnak, és a másik, mely az ördög szolgálóiból, tehát az ő ellenségeiből áll. S miután hosszasan beszélt róla, rátért a *Kivonulásból* vett passzus tárgyalására, mondván, hogy a szenvedések révén a jó emberek kétféleképpen erősödnek: lélekben és számban; lélekben, mert az ember egyre jobban

---

6 2 Móz. 1:12

7 'a gyakorlati okosság a megtehető dolgok helyes ismerete'

8 A forrás hiányos.

9 A többes szám első személyel önmagára utal Savonarola.

egyesül Istennel, ha érzi az ellenséges erők uralkodását, és egyre erősebbé válik, ahogyan mind közelebb kerül Isten hatóerejéhez, miként teszi a víz is, mely tűzhöz közeledvén egyre melegebbé válik, hiszen közelebb kerül a hatóerőhöz. De erősödnek számban is, mert három generációja van az embereknek: azaz a jók, akik őt követik; az alávalók és megátalkodottak, akik az ellenfeleik; végül van az embereknek az a fajtája, akik gazdag életűek és az élvezeteknek élnek, s ahogyan nem megátalkodottak a rossz cselekvésében, ugyanúgy nem hajlanak jót sem tenni, lévén, hogy egyiket a másiktól nem különböztetik meg. De bárhol, ahol a jók is és az alávalók között tényleges viszály születik, az emberek felismerik a gonoszok rosszindulatát és a jók egyszerűségét – *quia opposita iuxta se posita magis elicescunt*¹⁰ –, így ez utóbbiakhoz közelednek, míg amazokat kerülnek, minthogy mindenki természetesen kerüli a rosszat és követi szívesen a jót. Így aztán az ellenségeskedésben a gonoszok mind fogyatkoznak, a jók pedig szaporodnak; *et ideo quanto magis etc*¹¹. Csak röviden beszélek minderről Önnek, hiszen a levél rövidsége megköveteli, hogy mellőzzük a hosszú elbeszélést. Aztán a barát – szokásához híven, hogy az ellenfeleket gyengítse, s egyben hidat verjen a következő prédikáció felé –, különböző témákat érintett még, majd azt mondta, hogy a közöttünk lévő viszálykodások könnyen odavezethetnek, hogy zsarnok emelkedik ki közülünk, aki romba dönti házainkat és elpusztítja földjeinket. Mindez persze nem mond ellent annak, amit már korábban mondott, vagyis hogy Firenze sorsa lehet, hogy Itáliát boldoggá tegye és uralkodjék rajta, mert rövid időn belül elűzik a zsarnokot Firenzéből. És ezen a ponton véget ért a prédikációja.

A következő reggel aztán – még mindig a *Kivonulásról* elmélkedvén –, mikor fejtegetéseiben ahhoz a részhez ért, hogy Mózes megölt egy egyiptomit¹², azt mondta, hogy az egyiptomiak gonosz emberek voltak, és Mózes, a prédikátor volt az, aki felfedvén bűneiket, megölte őket. Majd így szólt: Ó, Egyiptom, szeretnék tört döfni beléd. S ezen a ponton elkezdte könyveitek lapjait kitépdesni, ó, papok, s úgy bánt veletek, hogy még a kutyának se kellettetek volna eledelnek. Majd aztán hozzátette – és ide akart valójában kilyukadni –, hogy szeretne egy másik, igazán nagy sebet ejteni Egyiptomon, s azt mondta, hogy Isten szólt hozzá, miszerint van valaki Firenzében, aki zsarnok akar lenni, s olymód cselekszik és szervezkedik, hogy sikerüljön is neki. Mert bizony, ha el akarják űzni a barátot, ha ki akarják közösíttetni a barátot, vagy ha üldöztetni akarják a barátot, nem mást jelent az, mint zsarnokságot! Holott inkább illenék a törvényeket szem előtt tartani. Annyit beszélt róla, hogy az emberek napközben nyilvánosan találgatni

---

10 'mert az ellentét nyilvánvalóbb ott, hol a másik mellette áll'

11 'és minél inkább ilyenek [jók, rosszak], annál inkább [szaporodnak, fogyatkoznak]'

12 2 Móz. 2:12

kezdték, ki lehet az, ki oly közel van a zsarnoksághoz, mint Ön az éghez. De mivel aztán a Signoria írt érdekében a pápának, s látván maga is, hogy többé nem kell ellenségeitől tartania Firenzében, ahol korábban csakis a maga híveit igyekezett egyesíteni az ellenség gyűlöletével, valamint hogy azokat zsarnoknak nevezve próbált ijesztgetni, most, miután látja, hogy nincs többé erre szüksége, köpönyeget fordít, és sem zsarnokságukról, sem gazságaikról említést nem téve a megkezdett egységre buzdítja őket, miközben valamennyit a legfőbb pontifex ellen hangolja. S ez ellen fordítja marásait annyi gyalázatos dolgot mondva róla, amennyit csak el tud képzelni az ember. Véleményem szerint így követi az idők változását, s következésképpen így színezi ki hazugságait.

Most pedig meghagyom Önnek, ki bölcs, hogy döntse el, mit kell mondani a népnek, mit reméljenek vagy féljenek az emberek. Mert bizony nálamnál jobban meg tudja ítélni azt, mivelhogy úgy a természetünket, mint az idők milyenségét, s – lévén ott mellette – a pápa kedélyállapotát is tökéletesen ismeri Ön. Csak arra az egyre kérem, hogy ha nem volt terhére leveletem olvasnia, ne legyen fáradságára válaszolni sem, s írja meg, miféle ítéletet hoz az idők és a lelkek dolgainkkal kapcsolatos állását tekintve!

Isten Önnel.

Firenze, 1498. március 9.

az Ön
Niccolò di M. Bernardo Machiavellije
(Dávid Kinga fordítása)